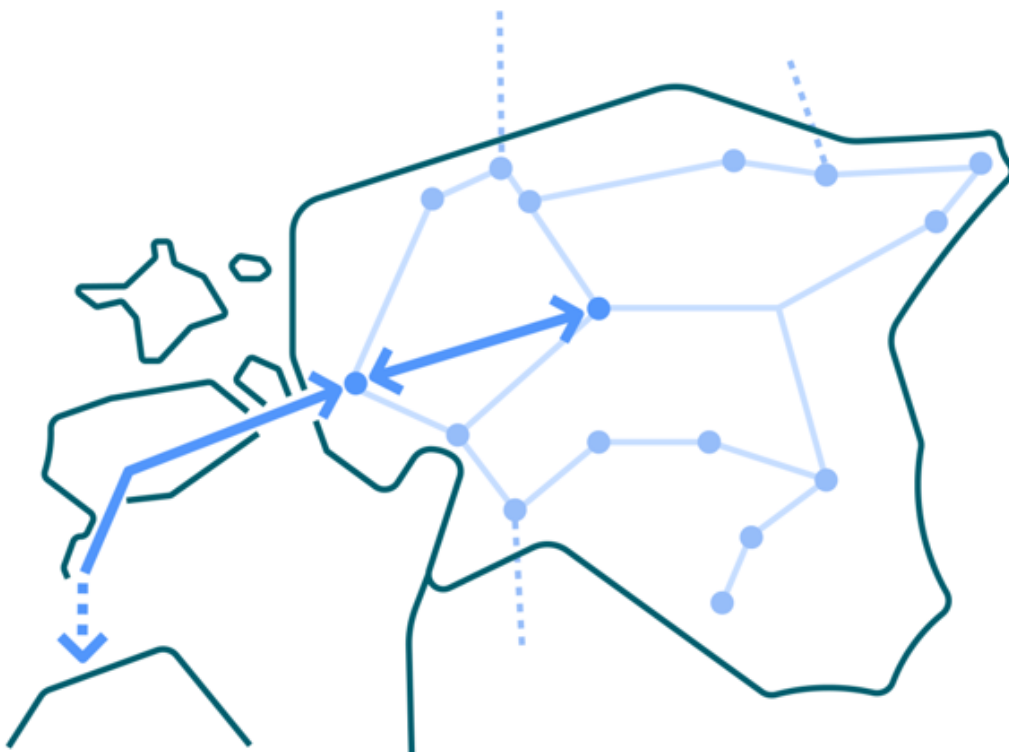

Töö number: 24000064
Tellija Regionaal- ja Põllumajandusministeerium
Konsultant Skepast&Puhkim OÜ
Laki põik 2, 12915 Tallinn
Telefon: +372 664 5808; e-post: info@skpk.ee
Registrikood: 11255795

Kuupäev 7.01.2025

Sotsiaalkultuurilise analüüsi lähteülesanne

Eesti-Läti neljanda elektriühenduse riigi eriplaneeringu
asukoha eelvaliku lähteseisukohtade ja mõjude
hindamise, sh KSH, programmi lisa nr 10

Sisukord

1. Kokkuvõte	2
2. Sisu ja eesmärk	2
3. Metoodika.....	3
4. Eelnev info mõjuala kohta	6
5. Vajalikud eksperdid ja pädevused	6

Koostanud: Jaan Urb

1. Kokkuvõte

Käesolevas dokumendis antakse ülevaade Eesti-Läti neljanda elektriühenduse riigi eriplaneeringu raames teostatava **sotsiaalkultuurilise analüüsi** eesmärgist, sisust, metoodikast, töö teostamiseks vajalikest pädevustest ning alusmaterjalidest. Samuti kirjeldatakse uuringu seost riigi eriplaneeringu koostamise ja selle mõjude hindamisega.

Analüüsi **eesmärk** on luua vajalik sisend reaalse trassialternatiivide hindamiseks, lähtudes sotsiaalsetest ja kultuurilistest võrdluskriteeriumitest.

Uuringu **oodatavaks tulemuseks** on selge arusaam enim- ja vähimeelistatud trassialternatiividest sotsiaal- ning kultuurivaldkonnas.

Analüüs koosneb kolmest omavahel seotud komponendist:

1. Asustusstruktuur
2. Kultuuriobjektid
3. Elanike suhtumine

Varasemalt ei ole planeeringualal teadaolevalt sotsiaalkultuurilisi analüüse tehtud. Kui välja jätta elanikkonna suhtumine ja hoiakud, mis eeldavad primaarandmete kogumist, on sotsiaalkultuurilise analüüsi läbiviimiseks vajalikud sekundaarandmed olemas.

2. Sisu ja eesmärk

Eesti-Läti neljanda elektriühenduse rajamine hõlmab kilomeetrite ulatuses uute elektri õhuliinide ehitamist, sh vastavate trassikoridoride rajamist ja/või olemasolevate laiendamist. Tegemist on äärmiselt mastaapse ettevõtmisega, millel on laiaulatuslik mõju paljudele valdkondadele. Üheks neist on **sotsiaal- ja kultuurivaldkond**.

Hanke, millega eriplaneeringu koostamine telliti (viitenumber 274386), tehnilise kirjelduse lisas oli algselt kavandatud läbi viia **sotsiaalmajanduslik analüüs** – s.o analüüs, mis arvestab ka majanduslike aspektidega. Lähteseisukohtade, sh võrdluskriteeriumite koostamise raames jõuti järeldusele, et otstarbekas on viia läbi kaks eraldi analüüsi: 1) konkreetselt majanduslike aspekte käsitlev ja 2) sotsiaalkultuuriline. Põhjus seisneb kummagi analüüsi fookuses ja lähenemisnurgas. Sotsiaalkultuuriline analüüs keskendub paljuski tunnetuslikele aspektidele (milline on elanike suhtumine). Majanduslik analüüs hindab aga ennekõike rahas mõõdetavaid faktoreid. Selguse huvides otsustati neid eraldiseisvana käsitleda.

Sotsiaalkultuuriline analüüs on oluline aspekt elektriühenduse mõjuhindamise läbiviimisel, selgitamaks ühest küljest välja olulised kavandatud trassialternatiivide poolt põhjustatavad häiringud ja teisest potentsiaalselt mõjutatud elanikkonna suhtumise.

Sotsiaalkultuurilise analüüsi eesmärk on luua vajalik sisend reaalse trassialternatiivide hindamiseks, lähtudes sotsiaalsetest ja kultuurilistest võrdluskriteeriumitest (esitatud planeeringu lähteseisukohtade lisana). Uuringu **oodatavaks tulemuseks** on selge arusaam enim- ja vähimeelistatud trassialternatiividest sotsiaal- ning kultuurivaldkonnas.

Uurimisküsimused on järgmised:

1. Kuidas mõjutavad Eesti-Läti neljanda elektriühenduse rajamiseks kavandatud trassialternatiivid piirkonna sotsiaalseid ja kultuurilisi väärtuseid, sh:

- Milline on asustusstruktuur¹ kavandatud trassialternatiivide läheduses ja kuidas võiksid alternatiivid seda mõjutada?
 - Kas, kuidas ja milline on kavandatud trassialternatiivide puutumus väärtuslike maastike, ilusate vaadete ja pärandkultuuri objektidega?
 - Milline on elanike suhtumine elektri õhuliini rajamise, sh millised on elanikkonna hirmud ja kuidas neid vähendada?
2. Millised on enim- ja vähimeelistatud trassialternatiivid sotsiaalses ja kultuurilises vaates?

Uurimisülesanded on järgmised:

1. Koostada asustusstruktuuri ülevaade kavandatud trassialternatiivide piirkonnas².
2. Selgitada välja kavandatud trassialternatiivide puutumus väärtuslike maastike, ilusate vaadete ja pärandkultuuri objektidega.
3. Selgitada välja elanikkonna suhtumine kavandatud trassialternatiividesse.

Analüüsi koostamise käigus tehakse koostööd eskiisprojekti koostaja ja keskkonnamõjude hindamise töögrupiga, tagamaks info ajakohasus kavandatava tegevuse osas ning võimaldamaks kavandada vajadusel eskiisprojekti koostamisel leevendavaid meetmeid.

3. Metoodika

Sotsiaalkultuurilise analüüsi läbiviimiseks on vajalik kombineerida nii kvalitatiivseid kui kvantitatiivseid meetodeid. Suures osas on võimalik kasutada sekundaarseid andmeid. Elanikkonna suhtumise väljaselgitamine eeldab primaarandmete kogumist.

Analüüs koosneb kolmest omavahel seotud komponendist:

1. Asustusstruktuur
2. Kultuuriobjektid
3. Elanike suhtumine

1. Asustusstruktuuri analüüs

Analüüs hõlmab järgmisi komponente (alternatiivide hindamiseks vajalikke võrdluskriteeriume):

- Elanikkonna tihedus
- Tiheasustusalad
- Elamualad
- Elu- ja ühiskondlike hoonete puhvrid
- Sotsiaalne taristu
- Turismiobjektid ja puhkealad, sh ranna-alad ning kõrgendatud avaliku huviga metsad (KAH-metsad)

Arvestades, et planeeringuala on suur, tuleb analüüsi esimeses etapis selgelt määratleda analüüsitalv ala – näiteks mingi kindla kaugusega kavandatava alternatiivi teljest. Trassi rajamise ja

¹ Asustusstruktuur on kompleksne mõiste, mis hõlmab muuhulgas elanikkonna tihedust, hoonestuse paiknemist (tiheasustusalad, elamualad), sotsiaalse taristu (näiteks haridusasutused) ning mitmesuguste turismiobjektide, ranna-alade jms paiknemist.

² Töö käigus tuleb täpsustada ja põhjendada, milline on piirkonna optimaalne suurus, s.o kaugus kavandatud liini teljest.

opereerimisega kaasnev sotsiaalkultuuriline mõju on ennekõike asukohapõhine. Seetõttu ei ole otstarbekas kogu planeeringuala analüüsida.

Metoodiline lähenemine ja peamised võimalikud andmeallikad on komponentide lõikes järgmised:

Komponent	Metoodika	Andmeallikad
Elanikkonna tihedus	GIS-analüüs; ülevaade esitatakse kaardiruudustiku põhjal. Lisaks käsitletakse kirjeldavas osas asustuse üldist tihedust asustusüksuste kaupa, samuti elanikkonna senist dünaamikat, prognoosimaks, kas mõjutatute hulk ajas pigem suureneb või väheneb.	Rahvastikuregister, Eesti Statistikaamet, Maa-amet
Tiheasustusalad	Tiheasustusala ei ole vaid see piirkond, mis on "tiheasustusalana" määratud üldplaneeringus, vaid ka näiteks kompaktsed alad hajaasustusalal (üldplaneeringutes kasutatakse erinevaid termineid). GIS-analüüs; hinnang antakse (kilo)meetrites lähimast tiheasustusalast, vajaduse korral mitmest tiheasustusalast.	Omavalitsuse üldplaneeringud
Elamualad	GIS-analüüs; hinnang antakse absoluutarvuna (mitut elamuala trass läbib).	Maa-amet, üldplaneeringud
Elu- ja ühiskondlike hoonete puhvid	GIS-analüüs; hinnang esitatakse absoluutarvuna (mitme puhveralaga riive/puutumus eksisteerib).	Maa-amet
Sotsiaalne taristu	GIS-analüüs; hinnang antakse (kilo)meetrites lähimast objektist. Hinnatakse ka objekti kasutatavust, kui tekib vajadus objekte omavahel võrrelda.	KOV-ide kodulehed, kohtumised KOV-idega, Maa-amet (huvipunktid), üldplaneeringute olemasolevate olukordade ülevaated, Eesti Hariduse Infosüsteem (koolid-lasteaiaid), Spordiregister
Turismiobjektid ja puhkealad, sh ranna-alad ning kõrgendatud avaliku huviga metsad (KAH-metsad)	GIS-analüüs; eksperthinnang; hinnang antakse (kilo)meetrites lähimatest objektidest ja/või hinnatakse ala terviklikkust. Oluline on nii kvantitatiivne (kui lähedalt mitme alaga puutumus) kui kvalitatiivne hinnang (kui oluline objekt on). Hinnatakse ka objekti kasutatavust, kui tekib vajadus objekte/alasid omavahel võrrelda.	Veebiotsing, Maa-amet (huvipunktid), KAH-metsade info üldplaneeringutes, kohtumised KOV-idega

Lisaks võib konkreetsete objektide kaardistamise käigus ilmnedu täiendavaid komponente. Nende asjakohasust tuleb analüüsi käigus samuti hinnata.

Analüüsi **väljundiks** on kaardimaterjal ja seda selgitav tekstiline raport, mille põhjal on võimalik kujundada selge eelistus reaalsete trassialternatiivide osas.

2. Kultuuriobjektide analüüs

Kultuuriobjektide analüüsi puhul on tegemist olemuslikult asustusstruktuuri analüüsile sarnase käsitlemisega. Üksnes vaadeldavad aspektid on teistsugused:

- Väärtuslik maastik, ilusad vaated
- Pärandkultuuri objektid

Metoodiline lähenemine ja peamised võimalikud andmeallikad on komponentide lõikes järgmised:

Komponent	Metoodika	Andmeallikad
Väärtuslik maastik, ilusad vaated	GIS-analüüs, eksperthinnang. Väärtusliku maastiku puhul antakse kvantitatiivne ja kvalitatiivne hinnang. Kvantitatiivselt esitatakse ülevaade, kui palju väärtuslikku maastikku jääb trassikoridori mõjualasse; lisaks hinnatakse maastikute kaupa, kuidas elektriliini rajamine võib konkreetset maastikku mõjutada.	KOV-ide üldplaneeringud
Pärandkultuuri objektid	GIS-analüüs, eksperthinnang. Eksperthinnang antakse kvalitatiivselt ehk hinnatakse trassialternatiivide koridorides objektide kaupa, kas ja kuidas võib elektriliini rajamine objekti mõjutada.	EELIS

Analüüsi **väljundiks** on kaardimaterjal ja seda selgitav tekstiline raport, mille põhjal on võimalik kujundada selge eelistus reaalsete trassialternatiivide osas.

3. Elanike suhtumise uuring

Elanike suhtumise uuring hõlmab primaarandmete kogumist veebipõhise küsitluse abil.

Peale realistlike trassialternatiivide selgumist kaardistatakse esmalt võimalikud märksõnad, mis elanikele seostuvad elektri õhuliinide rajamisega (millised on peamised kardetavad häiringud; kas ja mida positiivset nähakse). Selleks kasutatakse planeeringu erinevates etappides läbi viidavaid avalikke arutelusid (näiteks esialgsete trassialternatiivide tutvustamine).

Seejärel viiakse läbi veebipõhine küsitlusuuring, lastes elanikel trassialternatiivide piirkondade kaupa hinnata kaasneda võivate häiringute olulisust³. Sel viisil saab esmalt teada eelistatuma alternatiivi piirkonnas; alternatiivide omavaheliseks võrdlemiseks hinnatakse häiringutest puudutatud inimeste hulka (väikseim on eelistatum). Samuti kaardistatakse uuringuga elanike peamised hirmud seoses elektri õhuliini rajamisega.

Tegemist on elanike subjektiivsete hinnangutega, kuid just nende põhjal võib üles kerkida enim vaidlust ja vastuseisu.

Küsitluse läbiviimiseks on sarnaselt asustusstruktuuri ja kultuuriobjektide analüüsile tarvis määratleda uuringuala – kindlasti ei ole mõistlik hõlmata uuringuga kogu planeeringuala elanikkonda. Link küsitluses osalemiseks saadetakse uuringuala elanike rahvastikuregistris märgitud e-posti aadressile⁴.

Uuringu **väljundiks** on tekstiline raport, milles on eeldatavalt piirkondade kaupa ära toodud eelistatud alternatiivid, samuti elanike peamised hirmud seoses liini rajamisega.

Kombineerides omavahel asustusstruktuuri, kultuuriobjektide ja elanike suhtumise analüüse, selguvad tõenäoliselt mõningad kindla asukohaga seotud probleemkohad. Nende arutamiseks korraldatakse täiendavad asukohapõhised kohtumised kõige enam puudutatud

³ Meetod on rakendatav, kui võrreldavaid trassialternatiive on piirkonnas 2–3. Väga paljude alternatiivide kombinatsioonide korral ei osata tõenäoliselt neid adekvaatselt hinnata.

⁴ Eeldab planeeringu korraldaja poolse loa küsimist Andmekaitse Inspeksiioonilt.

elanikega, kaasates KOV-ide esindajaid. Arutelude mõte on välja selgitada võimalikud lahendused/leevendusmeetmed.

4. Eelnev info mõjuala kohta

Mõjuala on eeldatavalt märksa kitsam kui planeeringuala – rajatav trass omab sotsiaalkultuurilisest vaatest mõju mingi kindla piirini, mis tuleb analüüsi käigus välja selgitada. Loogiline ja otstarbekas on ühtlustada mõjuala ulatus teiste analüüsitavate valdkondadega.

Varasemalt ei ole planeeringualal teadaolevalt⁵ sotsiaalkultuurilisi analüüse tehtud. Üht-teist saab metodoloogilises mõttes aluseks võtta Harku-Lihula-Sindi 330 kV liini rajamise käigus tehtud populatsiooni uuringust (jääb planeeringualalt välja)⁶. Samas ei ole see lähenemine otsekohaldatav, kuna uuriti konkreetse asula elanike arvamus kolme alternatiivi suhtes, mis asulat läbisid/selle kõrvalt kulgesid.

Kui aga välja jätta elanikkonna suhtumine ja hoiakud, mis eeldavad primaarandmete kogumist, on sotsiaalkultuurilise analüüsi läbiviimiseks vajalikud sekundaarandmed olemas.

5. Vajalikud eksperdid ja pädevused

Sotsiaalkultuurilise analüüsi läbiviimise meeskond peaks koosnema vähemalt kolmest liikmest:

Nimetus	Roll	Kogemus
Projektijuht-analüütik	Suhtlus tellija jt planeeringuga seotud osapooltega, andmepäringud, kohtumiste kokkuleppimine, küsitluse sisuline ja tehniline lahendus, raporti koostamine	Vähemalt ühe sarnase analüüsi juhtimise ja läbiviimise kogemus, mis hõlmab töö koordineerimist, kohtumiste kokkuleppimist ja läbiviimist, veebipõhise küsitluse läbiviimist
Andmeanalüütik	Andmete analüüs, sh rahvastik, küsitlustulemused jms	Vähemalt 3-aastane andmeanalüüsi kogemus
GIS-spetsialist	Andmete sisestamine kaardirakendusse, väljavõtete koostamine raportisse	Vähemalt 3-aastane töökogemus valdkonnas, sh GIS-tarkvara ja vastava veebirakendusega

⁵ On võimalik, et midagi leidub planeeringualal varasemalt rajatud liinide kohta. Otsinguks on vajalik teave planeeringute/ehituse aja ja lõikude kohta.

⁶ Kättesaadav: [LINK](#) (külastatud 9.10.2024)